

Література:

1. Леонтьев Д. А. Мировоззрение как миф и мировоззрение как деятельность [Электронный ресурс] / Д. А. Леонтьев ; под ред. В. И. Кабрина и О. И. Муравьевой // Менталитет и коммуникативная среда в транзитивном обществе. – Томск : Томский государственный университет, 2004. – С. 11-29. – Режим доступа : <http://institut.smysl.ru/article/mif.php>
2. Бурдьё П. Социальное пространство и символическая власть [Электронный ресурс] / Пьер Бурдьё // THESIS, 1993. – вып. 2. – С. 137 – 150. Режим доступа : http://www.hse.ru/data/157/314/1234/2_2_3Bourd.pdf
3. Шматко Н. Введение в социоанализ Пьера Бурдьё / сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко // Бурдьё П. Социология политики : [пер. с фр.]. – М. : Socio-Logos, 1993. – 336 с.
4. Лобок А. М. Антропология мифа / А. М. Лобок. – Екатеринбург, 1997. – 688 с.
5. Там само.
6. Мамардашвили М. К. Необходимость себя. Введение в философию, доклады, статьи, философские заметки / М. К. Мамардашвили. – М. : “Лабиринт”, 1996. – 431 с.
7. Кастельс М. Становление общества сетевых структур / М. Кастельс ; под ред. В. Л. Иноземцева // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология. – М. : Academia, 1999. – С. 494-505.

Колотило В. В. Специфика соотношения мировоззрения и картины мира в опыте человека.

Анализируются такие формы мировоззрения как общая картина мира, мировоззренческая картина мира, мировоззрение человека. Раскрыто содержательное отличие картины мира и мировоззрения человека. В контексте трактовки дилеммы онтогенеза мировоззрения уточнены такие основные способы формирования мировоззрения как спонтанное формирование социокультурного опыта и критическое мышление человека. Выявлено, что современность является травматической для мировоззрения человека, превращая его в конструкт.

Ключевые слова: общая картина мира, мировоззренческая картина мира, мировоззрение, миропонимание, опыт, жизненный мир, габитус, конструкт.

Kolotilo V. V. Specificity of correlation of the worldview and of the world picture in human experience.

This article analyzes such forms of worldview as the general world picture, the ideological worldview, the human worldview. The author revealed substantial differences between the world picture and the human worldview. It is specified the main methods of formation of worldview such as spontaneous formation of socio-cultural experience and critical human thought in the context of the interpretation of the ontogenesis dilemma. It is detected that modernity is traumatic for the human worldview and changes it into a construct.

Keywords: the general picture of the world, the ideological worldview, worldview, experience, life world, habitus, construct.

УДК 323.1

Левченко Є. В.

СОЦІАЛЬНА ЗНАЧИМІСТЬ МАС В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуті особливості розвитку масоутворення в епоху інтенсифікації розгортання глобалізаційних процесів. Проаналізовані усталені підходи щодо тлумачення мас, відмінності між розумінням маси та натовпу, а також акцентована увага на сучасних тенденціях утворення та функціонування мас, під дією таких каталізаторів розвитку усіх сфер людської життєдіяльності як технологізація та інформатизація, які, в свою чергу, й зумовлюють особливості масоутворення на сучасному етапі їх існування. Відповідно до проведеного дослідження зроблено цілу низку висновків, зокрема: маси набувають глобального характеру існування; маси на

відміну від натовпу мають соціальну значимість існування; інституціональну природу; історичний характер існування; нормативність; масштабність.

Ключові слова: маси, натовп, глобалізація, масовізація, інформатизація.

Друга половина ХХ століття, початок ХХІ цілком справедливо можна назвати прискореним етапом розгортання глобалізаційних процесів. Така інтенсифікація обумовлена явищами масовізації, технологізації та інформатизації всіх сфер людської життєдіяльності. На думку більшості дослідників, це, перш за все, пов'язане із зростаючим впливом економіки. Саме капіталістичний спосіб виробництва виступає досить яскравим прикладом масового виробництва і споживання. Із сфери економіки масовізація розповсюдилась й на інші сфери суспільства. На такі як – наука, культура мистецтво, різні види послуг, управління, споживання, побут, спілкування між людьми та ін. Сприятливими умовами для реалізації даних процесів виступають різні форми масової культури, які пов'язані із функціонуванням у суспільстві різних видів масової інформації. Зазначені вище чинники уніфікують споживання, призводять до стандартизації потреб та способів їх задоволення. “Маси викають там, де люди позбавленні свого справжнього обличчя, коріння та ґрунту, де вони стали керованими й взаємозамінними. Все це відбувається внаслідок технологічного розвитку” [8, с. 143]. Отже, процеси масоутворення є надбанням сучасності, які мають глобальний вимір існування.

Теоретичне осмислення такого явища людського існування як маси відбулося завдяки працям Г. Лебона, З. Фрейда, Х. Ортеги-і-Гассета, С. Московічі, Ф. Ніцше, К. Ясперса, К. Мангейма, Е. Фромма, Е. Тоффлера, Д. Белла та ін. Але плин часу вносить свої суттєві корективи у розуміння мас. Маси глобалізується, самоорганізуються та функціонують відповідно до власного бачення подальшого розвитку. Починаючи з останньої чверті ХХ століття, люди по всьому світу або увійшли в маси як їх частина, або ж за допомогою масових комунікацій стали свідками формування масової концентрації людей. Це пов'язано, по-перше, з прискорено виникаючими мегаполісами; по-друге, з масовими руйнаціями (особливо у ХХ столітті: дві світові війни, громадянські війни, геноцид тощо); по-третє, з масовим безробіттям та бідністю [1].

Для подальшого теоретичного осмислення мас необхідно розмежувати поняття “маси” та “натовп”.

На думку Г. Лебона, будь яку кількість людей можна називати натовпом. Але, в процесі історичного розвитку натовп має різне значення. Так, наприклад, Д. Макклелланд стверджував, що “натовп представлений у різноманітних аспектах, а саме як: неприборкана стихія; не зрозумілі люди; ошукані люди – жертви політиків, які сподіваються на краще майбутнє” [2]. Тобто натовп постає не організованим утворенням, яке не може піддаватись жодному теоретичному осмисленню.

Своє, досить оригінальне розуміння мас, має З. Фрейд. У своїй праці “Психологія мас та аналіз людського “Я”, автор в межах психоаналітичного підходу стверджує, що “...можна спостерігати досить різноманітні види, а також зовсім протилежні напрямки у розвитку мас. Є дуже динамічні маси і також, у вищому ступені існування, постійні; гомогенні, які створюються із однорідних індивідів, і не гомогенні; природні та штучні, яким для спорідненості потрібен зовнішній примус; примітивні та високоорганізовані, з чіткими підрозділами” [7, с. 38].

Особливу увагу З. Фрейд зосереджує на розгляді мас, які мають лідера і ті, у яких він відсутній. Як зазначав автор “ми почнемо наше дослідження не з відносно простих, а із високоорганізованих, постійних, штучних мас. Найбільш цікавими прикладами таких масоутворень є церква, яка об'єднує віруючих, та армія, військо” [7, с. 40].

Цікавим моментом дослідження є те, що автор звертає свою увагу на механізми

утворення та управління масами. “Сутністю маси є її лібідіозні зв’язки, на це вказує і феномен паніки, яка більш всього є яскравою при вивченні воєнних мас. Паніка виникає тоді, коли маса розпадається. Характерною рисою паніки є те, що ні один наказ керівника не удостоєний уваги, а кожен переживає тільки за себе, не рахуючись з іншими. Взаємні зв’язки припиняють своє існування, і безупинно вириваються на свободу гігантський беззмістовний страх” [7, с. 42].

Аналізуючи два види штучних мас, таких як армія та церква, З. Фройд стверджує, що “в них діє два види емоційних зв’язків, із яких перша – це зв’язок із вождем, друга – зв’язок масових індивідів між собою” [7, с. 43].

У своєму дослідженні масоутворень З. Фройд висловлює наступне твердження: “Простий людський натовп ще не є маса” [7, с. 56]. Будучи масою, індивіди поводять себе як однорідні, терпляче ставляться до своєрідності іншого, рівняються на нього. Обмеження нарцисизму може бути породжене тільки одним аспектом, а саме лібідіозним зв’язком з іншими людьми. Себелюбство знаходить перепону лише в чужелюбстві. І, на думку З. Фройда, натовп в своєму розвитку відкинутий далеко назад. На його думку, в ньому домінують первіснообщинні уявлення про честь, владу, тобто те, що було, властиво нашим предкам. При цьому всім байдуже щодо складу натовпу. До його складу можуть входити малоосвічені суб’єкти, а також представники “вищого суспільства”, змішані групи тощо. Об’єднання людей у масу, на думку З. Фройда, виконує терапевтичну функцію і має позитивний результат у реалізації індивіда, особливо у масі, діяльність якої обумовлена керуванням вождя. Індивід, який відчуває свою спільність з іншими індивідами, з якими він об’єднаний у масу, так або інакше відкладається у нього у підсвідомості, а потім починає діяти й на свідомому рівні. А тому все, що відбувається з масою індивід сприймає як керівництво до дії, і завдяки цьому індивід на підсвідомому рівні тягнеться до маси, щоб завдяки їй “знімати” з себе будь-яку симптоматику початку розвитку душевних захворювань. “Ми передчуваємо, що взаємний зв’язок масових індивідів, вже за самою своєю природою, характеризується такою ідентифікацією як важливою афективною спільністю, і можемо передбачити, що ця спільність криється у взаємозв’язку із вождем” [7, с. 69].

Отже, аналіз масоутворення З. Фройд розглядає традиційно у руслі психоаналізу і стверджує, що в основі виникнення та розвитку мас є лібідіозні зв’язки. Також досить дієвою є думка про те, що масоутворення має подвійну природу існування. Вони можуть бути природним чином створені, а також і штучним.

Такий німецький дослідник як В. Райх, вважав, що початок ХХ століття, особливо це стосується розвитку Німеччини, означений діяльністю лідера, який скеровує діяльність мас у відповідному напрямку. Отже, на думку В. Райха, маси з необхідністю потребують лідера. “У своїх виступах на націонал-соціалістичних мітингах оратори майстерно маніпулювали емоціями мас і ретельно уникали відповідних аргументів. В своїй книзі “Майн Кампф” Гітлер підкреслює, що справжня масова психологічна тактика обходиться без доказів, постійно утримуючи увагу мас на кінцевому результаті” [6, с. 35]. Тобто, для керуваності масами оратор, вождь зосереджується на тому, що підтримує емоційний стан мас і орієнтує їх на кінцеву мету, результат.

За словами французького дослідника мас, а саме соціального психолога С. Московічі, маси являють собою тимчасову сукупність рівних, анонімних і схожих між собою людей. У масі, на думку автора, емоції кожного індивіда виражаються спонтанно [4]. Автор акцентує увагу на тому, що відбувається своєрідний перехід з дослідження індивідуальної психології до вивчення психології мас. Дане дослідження спирається на сутнісних аспектах людської психіки, зокрема на тих, які приховані, коли індивід знаходиться наодинці, і гучно промовляють про себе, коли індивід перебуває у натовпі. “Кожен із нас взятий окремо в

кінцевому рахунку є розумним; взяті разом у натовпі, під час політичного мітингу, навіть у колі друзів, ми готові на найбільші крайні безглуздя” [4, с. 58].

Також С. Московічі при теоретичному осмисленні маси та натовпу, здійснює їх порівняльний аналіз із соціальною твариною, яка зірвалась із ланцюга, яка здатна завдяки своїй сліпій силі долати будь-які перешкоди. У натовпі між людьми не існує ніяких відмінностей. Тільки у натовпі, на думку дослідника, люди здатні на жорсткі дії, задовольняючи свої пристрасті та мрії.

Отже, визначальним у масі є таке єднання індивідів у єдиний розум та почуття, наслідком якого є зникнення особистісних розходжень і знижуються інтелектуальні здібності. Але, на думку Г. Лебона, розумові здібності не мають значення при об'єднанні людей у натовп. Оскільки у натовпі як вчений, так і невіглас стають однаково нездатними мислити.

Разом із термінами “маса” та “натовп”, С. Московічі у своїй концепції виділяє новий тип маси – публіку. Завдяки засобам масової інформації більшість людей стають складовими публіки. І це, на думку автора, є найбільшим зрушенням сьогодення у розумінні натовпу.

Слід підкреслити, що в концепціях Г. Лебона та С. Московічі, поняття “натовп” та “маси” є тотожними. В то й час як К. Ясперс чітко розводить дані поняття. “Маса як натовп не пов'язаних один із одним людей, які, у своєму сполученні, становлять якусь єдність, як минуше явище існувала завжди. Маса як публіка – типовий продукт певного історичного етапу; це пов'язані сприятливими словами й думками люди, не розмежовані у своїй приналежності до різних прошарків суспільства. Маса як сукупність людей, розставлених всередині апарату по впорядкуванню існування таким чином, щоб вирішальне значення мала воля й властивості більшості, є постійно діючою силою нашого світу” [8, с. 313].

Одним із тих, хто намагався систематизувати всі підходи щодо тлумачення мас був американський соціолог Д. Белл. У своїй роботі “Кінець ідеології” [9], він виокремлює п'ять основних значень досліджуваного терміну. По-перше, – маси виступають недефернційованою множинністю, (як протилежність класу або іншому відносно стійкому утворенню). Характерними рисами людей, в такому випадку, є комформізм, безвідповідальність, втрата індивідуальності. Також споживання інформації, яка розповсюджується засобами масової інформації, що носить однорідний характер. Тому цілком очевидно, що засоби масової інформації створюють “свою” людину-масу, яка відрізняється від людини реальної. По-друге, смисл маси зводиться до неучтва. Д. Белл прийшов до такого висновку, дослідивши працю Х. Ортеги-і-Гассета “Повстання мас”, де масовізація розуміється як занепад культури. По-третє, процеси масовізації пов'язані, перш за все, із індустріальним способом виробництва, де суспільство перетворюється на “механічне суспільство”. Люди поступово починають вести однаковий спосіб життя, у них однакові пристрасті та переваги. Тобто, індивідуальне перетворюється у виконання технологічних функцій. По-четверте, маси розуміються як бюрократичний тип суспільства. Таке розуміння масового суспільства міститься у працях М. Вебера, К. Маннгейма, Р. Ліпсета, Д. Рісмана, Е. Фромма. Суть цих концепцій зводиться до того, що орієнтація виробництва, а особливо підвищення його ефективності, створює таку ситуацію, що всі рішення приймаються “зверху”, на відстані від основних виробників, які, у свою чергу, втрачають особистісні характеристики і починають діяти на благо стадності. По-п'яте, це психологічне визначення мас. Таке тлумачення було запроваджене Г. Лебоном, а потім обґрунтоване З. Фройдом. Вони вважали, що поведінка людей у натовпі пов'язана з “масовим психозом” [7].

Для подальшого дослідження мас та їх соціального значення у ході історичного розвитку як для українського суспільства, так і для світу загалом варто звернути увагу на

концепцію Х. Ортеги-і-Гассета. Автор починає з того, що “відбувається явище, яке до щастя або до нещастя, визначає сучасне європейське життя. Цей феномен – повний захват масами суспільної влади” [5, с. 9]. Також Х. Ортега-і-Гассет зазначає, що маса не здатна керувати собою, тому в контексті сучасного історичного розвитку варто говорити про кризу європейських народів та культур. І цей період розвитку історії автор називає – повстанням мас. Попередні етапи розвитку суспільства характеризувались як рухлива взаємодія меншості та маси. “Меншість – це сукупність осіб, які виокремлювались особливими якостями; маса – не виокремлювалась нічим. Маса – це посередня людина. Таким чином, чисто кількісне визначення, але ця множинність переходить у якість” [5, с. 12]. Тобто такої якості існування набуває кожна людина, де вона нічим не відрізняється від інших, її почуття, думки, цілі, образ життя співпадають з іншими такими ж самими індивідами. На сьогодні щоб зрозуміти сутність маси не потрібно великої скупченості людей. “По одній єдиній людині можна визначити маса це чи ні. Маса будь-хто і кожний, хто ні в добрі, не в злі не вимірює себе відміною рисою, а відчуває таким як і всі, і при цьому не тільки не розчарований, а й задоволений власною тотожністю” [5, с. 12–13]. Але, не варто в однаковому смислі говорити про масу як “сірість”. Так, наприклад, якщо звичайна людина задається питанням про свої вміння або про свою гідність і якщо переконується, у відсутності таких здібностей, вона цілком правомірно може себе називати звичайною та бездарністю, сірістю, повсякденністю. Але не масою! Маса такими питаннями не переймається.

Особливістю сучасного існування мас є те, що вони вже не потребують ані вождя, ані того хто б скеровував їх діяння, ані абстрактної ідеї до якої вони б прагнули. “Біда в тому, що маси набралися рішучості взяти на себе функції меншості, не обмежуються й не можуть обмежитись тільки сферою розваг, але стають стрижнем нашого часу. Забігаючи наперед скажу, що новоявлені політичні режими, які нещодавно виникли, являються мені ні чим іншим, як політичним диктатом мас” [5, с. 15].

Отже, не варто ототожнювати поняття натовпу та маси. Оскільки, натовп, на відміну від маси, перш за все, характеризується чисельністю. Ми можемо називати натовпом людей, які, наприклад, зібралися для того, що б послухати виступ вуличного музиканта, іноді це може бути не більше 15 людей; натовп, який збирається на стадіоні і його чисельність складає більше ніж 100 тис. людей. Тобто, для натовпу не характерна ані соціальна, ані психологічна значимість. А кількості вистачає для того, щоб мати психологічну та політичну значимість та бути самостійним аргументом.

Маси ж, у свою чергу, відрізняються розподіленням у просторі. В той час як натовп, будь то на стадіоні, чи в транспорті характеризується концентрацією у просторі. Наприклад, масою ми можемо називати футбольних фанатів, які під час трансляції матчу по телебаченню є розпорощеними і охоплюють мільйони індивідуальних глядачів, які просторово відокремленні один від одного.

Безумовно, що й натовп і маси об'єднує спільність, але ця спільність носить різний характер: по-перше, це тривалість. При цьому тривалість існування натовпу значно коротша, а ніж у маси, оскільки як тільки задовольняються потреби натовпу він розпадається, наприклад, при бунті, паніці. Існування маси значно триваліше, особливо на сучасному етапі її існування, де це вже не кількісна характеристика існування людей, а якісна; по-друге, частота. Цей аспект є більш характерним для натовпу, оскільки в історії мали місце такі випадки як колективне самогубство; а, з іншої сторони, натовп виникає регулярно, наприклад, у час-пік в транспорті; по-третє, швидкість, з якою виникає або зникає натовп. Особливо це характерно під час соціальної нестабільності.

Однією із особливостей існування маси є її соціальна значимість. Тобто, в більшості

випадків маси виражають соціальні настрої, які реалізуються у соціальних рухах, наприклад, марші на захист миру, об'єднання проти атомної індустрії, рухи по захисту громадянських прав тощо. Ці рухи можуть носити як політичний, так і релігійний характер. Так, можна сказати, що й для натовпу характерна соціальна значимість, але між ними є досить суттєва різниця.

Як для маси, так і для натовпу характерним аспектом їх існування є інституціональність. Виникнення та існування натовпу є характерними для існування таких соціальних інститутів як армія та церква, профспілки та політичні партії, тим більше якщо відповідні інститути засновані на масовому використанні людей. В основі такої масової мобілізації людей лежать різні цілі, наприклад, демонстрація влади, солідарність, єдність, традиції, протест, війна, страйк тощо. В цьому аспекті ми можемо характеризувати існування маси, адже для неї більш характерний інституціональний аспект, тому що вона намагається затвердити почуття колективної приналежності. А натовп, у свою чергу, має неінституціалізований характер існування, оскільки не пов'язаний із потребою бути як всі, бути разом.

Наступною відмінною рисою між масами та натовпом є історичний характер існування. У деяких випадках у людей є потреба усвідомлення спільного минулого та майбутнього, усвідомлення загальної історії. Наприклад, державні свята, традиції тощо. А, з іншої сторони, для існування натовпу характерним є задоволення тільки теперішнім. Прикладом такого типу існування може бути спостереження за будь-яким видовищем.

Ще одним суттєвим відмінним аспектом між масою та натовпом є нормативність. Для маси характерним є відповідність нормам. Так, наприклад, тисячі фанатів чекають виступу свого кумиру, марш армійських колон тощо. В той час як натовп є джерелом порушення норм: бунтівники, які своїми діями руйнують все навколо, паніка, яка може мати катастрофічні наслідки (фізичні пошкодження, вбивства тощо).

Більшість дослідників вважають, що масовізації притаманні такі риси як масштабність, інертність, конформізм тощо. Здавалось би, на перший погляд, що це цілком негативне явище у розвитку світового співтовариства, але людство ще не знайшло цілком конструктивних шляхів у вирішенні тих чи інших проблем, які постали перед ним на сучасному етапі розвитку, адже ми живемо у ситуативному світі. Тому цілком правомірно, що сама масовізація є одним із адаптаційних механізмів у розвитку людства у ході розгортання глобалізації. Масовізація має дві суттєві визначеності. Але варто наголосити, що, з одного боку, вона має деструктивні наслідки, оскільки людина втрачає унікальність і неповторність, те що її вирізняє з поміж інших. А, з іншого боку, масовізація якраз і дозволяє людині віднайти те, що притаманно виключно їй і нікому іншому. Так само стосовно й глобального виміру існування країн. Наприклад, те що відбувається у нас на очах. Створення блоків країн, альянсів, але разом з тим вони не відмовляються від своєї унікальності, ментальності, культури тощо. Отже, масовізація свідомості людини виступає також її захисним механізмом, адже у сучасних умовах розвитку суспільств людина опиняється у безвиході. З одного боку, їй необхідно примати такі рішення до яких їй ніхто не готував, а ні система освіти, а ні виховання тощо. А, з іншого боку, вона цілком може прилаштуватись до цих змін, які відбуваються навколо неї. А саме діяти так як всі, думати так як всі. Але, при цьому дослідники все ж таки вказують на положення індивіда у сучасному суспільстві. Досить важливим є той факт, що й Х. Ортега-і-Гассет і С. Московічі, не применшують ролі особистісного саморозвитку індивіда. Однак, при цьому вони вказують на неминучість стандартизації поведінки людини, потреб та способів їх задоволення. Так, стаючи одним цілим, люди цим самим набувають нових якостей і їх дії набувають спонтанного характеру. Оскільки сучасний етап розгортання глобалізаційних процесів означає те, що особистісне

буття це завжди болісний вибір, ризик соціальної дії, що обумовлює відповідальність за себе й за інших. А тому не всі люди погоджуються на такий спосіб життя. Тому відмова від особистісного буття це згода на залежний, безвідповідальний, соціально-приспосовницький спосіб життя. Така доля спіткає сучасне людство.

Отже, масовізація як одна із найпотужніших руйнівних сил глобалізації виникає як наслідок розвитку індустріального типу виробництва. Саме в індустріальному суспільстві масовізація виступає формою уніфікації, яка набуває всезагального характеру існування в усіх сферах життєдіяльності суспільства, а саме у виробництві, сфері споживання, комунікативній тощо. Відбувається вироблення масових і втрата індивідуальних якостей. Наслідком технологічного прогресу стає створення нового типу індивіда – не творчого, а функціонального, орієнтованого на механічне виконання вказаної соціальної ролі. Тобто, саме сфера масового виробництва, з тенденціями стандартизації праці, зробила ключовий внесок у формуванні людини-маси.

Цілком правомірно, що перед нами виникає наступне питання: чи призведе розвиток постіндустріального суспільства до демасовізації, чи уніфікація буде й надалі посилюватись? На це питання існує декілька відповідей. А саме, по-перше, вже прогнозують посилення уніфікації, оскільки у сучасному суспільстві досить потужно працюють джерела масовізації людської свідомості. Як наслідок цих процесів все більше людей підкоряються рекламним та іншим масовим навіюванням. Поширення та вдосконалення засобів масової інформації, в свою чергу, посилює програмування людей через масову культуру, яка диктується елітою, професіоналами. По-друге, з розвитком постіндустріального суспільства виникають об'єктивні фактори, які сприяють демасовізації суспільства. Як ми вже зазначали в основі індустріальних технологій відбувається стандартизація виробництва, яка розповсюджується на людину і доводить її до деперсоналізації. То у постіндустріальному суспільстві людина розглядається не як “гвинтик” технологічного процесу, якого з легкістю можна замінити, а людина розглядається як творець, чії духовні задатки та сили необхідні для сучасного виробництва. Але сама демасовізація може призвести до занадто сильної руйнуючої сили сучасних соціальних дій.

На сьогодні масовізація виступає сферою розширення міжособистісних відносин, примножується кількість контактів, в які вступають індивіди, утворюючи різного роду формальні та неформальні соціальні групи, які складаються з великої кількості людей. Можна сказати, що розгортання глобалізаційних процесів глобалізує маси, утворюється маси світового масштабу, що характеризується створенням наднаціональних спільнот з ринками мільйонів людей, які спонукають до того, щоб і жити, і споживати однаково. Отже, глобалізація є основним вектором розвитку для всього світу. Вона безперечно впливає на всі сфери життєдіяльності людини. Перед самою людиною ставить задачі формувати новий тип ідентичності, не тільки прив'язаність до певної, країни, регіону (локальна ідентичність), а формування глобальної ідентичності, якої людство ще не знало у своєму історичному розвитку.

Література:

1. *Лебон Г.* Психология народов и масс / Гюстав Лебон. – М. : Академический проект, 2011. – 238 с.
2. *Макклелланд Д.* Мотивация человека / Д. Макклелланд. – СПб., 2007 – 672 с. (Сер. “Мастера психологи”)
3. *Мангейм К.* Идеология і утопія / К. Мангейм [пер. з нім.]. – К. : Дух і літера, 2008 – 370 с.
4. *Московичи С.* Вектолп. Исторический трактат по психологиимасс / С. Московичи. – М. : Академический проект, 2011. – 396 с.
5. *Оретега-и-Гассет Х.* Восстание масс / Х. Оретега-и-Гассет [пер. с испанского А. А. Кудрявцева]. – М. : Ермак, 2005. – 269 с.

6. Райх В. Психология масс и фашизм / В. Райх [пер. с англ. Ю. М. Донца]. – М. : “Университетская книга”, 1997. – 380 с.
7. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого “Я” / З. Фрейд ; [пер. с нем. В. Гореликова]. – СПб. : Азбука, Азбука-Аттикус, 2012 – 192 с.
8. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс [пер. с нем.], (2-е изд.) – М. : Республика, 1994. – 527 с.
9. Bell D. The End of Ideology: On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties / D. Bell. – N.Y. : Free Press, 1965.

Левченко Е. В. Социальная значимость масс в эпоху глобализации.

В статье рассмотрены особенности развития массового образования в эпоху интенсивного развертывания глобализационных процессов. Проанализированы традиционные подходы относительно толкования масс, отличия, между пониманием массы и толпы, а также акцентировано внимание на современных тенденциях образования и функционирования масс, под действием таких катализаторов развития всех сфер человеческой жизнедеятельности как технологизация и информатизация, которые, в свою очередь, и определяют особенности массового образования на современном этапе их существования. В соответствии с проведенным исследованием сделан целый ряд выводов, в частности: массы приобретают глобальный характер существования; массы в отличие от толпы имеют социальную значимость существования; институциональную природу; исторический характер существования; нормативность; масштабность.

Ключевые слова: массы, толпа, глобализация, массовизация, информатизация.

Levchenyuk Y. V. Social significance of mass in the era of globalization.

The article considers features of the mass formation process development in an era of deployment intensifying globalization. There were analyzed established approaches to the interpretation of the masses, understanding the differences between mass and crowd, and also focused on modern trends of formation and functioning of the masses, under the action of development catalysts in all spheres of human activity as technologization and informatization, which, in turn, cause features of the mass formation process at the present stage of their existence. A number of findings were made according to the conducted research, including: weight gain global nature of existence; in contrast to mass, crowds have social significance of existence; institutional nature; the historic nature of existence; normativity; scalability.

Keywords: the masses, crowd, globalization, massovizaciya, informatization.

УДК 101.:316

Назаренко М. С.

ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Автором статті виявлено ціннісні аспекти інформації в різних комунікаційних моделях. Розглянуто особливості поширення інформації, зокрема і роль візуалізації в цьому процесі. Проаналізовано витoki соціотворчості.

Ключові слова: комунікація, інформація, візуалізація, медіа, соціальні мережі, соціотворчість, образ, зображення

Починаючи говорити про ціннісний вимір інформації не можна не згадати слова Л. Толстого: “Слово – справа велика. Велика, тому що словом можна об’єднати, але словом також можна і роз’єднати їх, словом служити любові, словом також можна слугувати ворожості та ненависті. Бережись того слова, що роз’єднує людей [20, с. 32]”. Метою даної статті є аналіз впливу комунікації на ті соціальні процеси, які ведуть до громадянської